

Ale Éva - Béki Orsolya:

AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS MAI KIHÍVÁSAI

Személyes és szubjektív gondolatok nyomán

BEVEZETÉS

Az ügyvédek életkörülményeit és életvitelét kutató vizsgálat kérdőívvel nyert eredményeinek kiegészítése érdekében a vizsgálat során mélyinterjú adatfelvételeket is készítettünk a jelenleg praktizáló ügyvédekkel. Az interjúk elkészítését azért tartottuk szükségesnek, mert lehetőséget biztosíthatnak a kvantitatív adatok mögött a szubjektív vélemények és lényeges összefüggések feltárására.

Irving Seidman szerint *„a mélyinterjú középpontjában az az érdeklődés áll, hogy megértsük mások tapasztalatait és azt, ahogyan e tapasztalatokat értelmezik.”*¹ Seidman logikáját követve az interjúk elsődleges feladata, s az ennek érdekében megfogalmazott interjú-kérdések arra irányultak, hogy teljesebb képet kapjunk az ügyvédi hivatásról, annak nehézségeiről, az érintettek személyes és szubjektív beszámolóit, történeteit alapján. Az interjúkkal a weberi tudósi hivatás meghatározáshoz kívántunk közelíteni, miszerint *“(…) az egyén csak a legszigorúbb specializálódás esetén tehet szert ... a biztos tudatra, hogy ... valami csakugyan tökéletesen fog alkotni.”*²

Tanulmányunk célja, hogy az elbeszélések, beszélgetések feldolgozása mentén az érintettek egyéni tapasztalatait és élményeit összesítve felvázoljuk az ügyvédi hivatás változását és XXI. századi kihívásait.

1 Irving Seidman, 2002: Az interjú, mint kvalitatív kutatási módszer. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 20. oldal

2 Max Weber, 1998: A tudomány mint hivatás. In: Max Weber: Tanulmányok. Osiris Kiadó, Budapest. 133. oldal

A vizsgálat során 9 mélyinterjú beszélgetés készült. Az alanyok mindegyike aktív, gyakorló ügyvéd, három (3) nő és hat (6) férfi, akik az ország különböző településein tevékenykednek.

Az interjúk nyomán keressük a hivatásválasztás főbb motivációit, az ügyvédi munka szubjektív nehézségeit és kihívásait, valamint a családi feladatok és a hivatás összeegyeztetésének gyakorlatát, lehetőségeit és korlátait.

A HIVATÁSVÁLASZTÁS KÖRNYEZETI ÉS SZUBJEKTÍV MOTIVÁCIÓI

Az interjúalanyok túlnyomórészt kedvező családi körülmények között szocializálódtak. Két ügyvéd nevezte magát első generációs értelmiséginek, a többiek szülei diplomások voltak, akik gyermekeiket egyértelműen felsőfokú tanulmányok irányába terelték. A válaszadók nagyobb arányára jellemző, hogy a közelebbi rokonságukban (pl.: gyermek, testvér, szülő, férj, feleség) akad olyan személy, aki szintén ügyvéd, vagy valamilyen jogi pályán dolgozik. Olyan interjúalannal is találkoztunk, aki többgenerációs jogász családból származik.

„Az egyetem elvégzése után az édesapám által vezetett ügyvédi munkaközösségbe kerültem ügyvédbojtárnak, bekapcsolódhattam az ott dolgozó tizenöt ügyvéd munkájába. Ez nagy előny volt. Ott nem csak az édesapám, hanem az iroda valamennyi ügyvédje segített mindenben.” (Idős, nagyvárosi nő)

A pályaválasztás motivációi eltérőek voltak, de a *szülői minta hatása* nagyon erős. Olyan kivételesen erős szülői motivációs mintát, ahol a szülő és még a nagyszülő is ügyvéd volt, ugyan csak egy válaszadónál találtunk, de a szülői, tanári, ismerősi tanács, bátorítás szinte minden ügyvéd továbbtanulása tekintetében meghatározó volt. Kivételes esetben volt olyan, akit nem a pálya vonzott, hanem a humán tudományok iránti érdeklődés motivált és irányított a jogi tanulmányok felé.

„Gyerekkoromban két magas rangú ügyvéddel laktam egy házban, szinte minden nap találkoztam velük a liftben, meséltek, tehát én már tizenéves koromtól úgymond tanultam a szakmát, és amikor elmentem az egyetemre, már nem voltak számomra ismeretlen dolgok.” (középkorú vidéki férfi)

„A gimnáziumban már egyértelműen humán beállítottságú voltam, a kedvenc tárgyam a történelem volt.” (középkorú, nagyvárosi férfi)

A szakma iránti elhivatottság és az ügyvédi *munka hivatásként való megélése* az interjúk alapján általánosan érzékelhető. A hivatásválasztás szubjektív tényezői közül az interjúk alapján négy fontos motivációt emelhetünk ki. Egyrészt befolyásoló lehetett pályaválasztáskor (1) *az ügyvédi munka relatíve magas presztízse*.

„(...) a rendszerváltás körül az ügyvéd még elég magasan állt a közmegebecsülés és tisztelet területén.” (fiatal, nagyvárosi férfi)

Az interjúk során - mint a hivatásválasztás motivációja - több esetben felmerült az egzisztenciális (2) *jólét reménye*.

„A gimnáziumban már egyértelműen humán beállítottságú voltam (...) ezen a vonalon ez tűnt a legjövödelmezőbb pályának.” (középkorú, nagyvárosi férfi)

Egyesek számára imponáló tényező volt (3) *a munkatevékenység változatossága és kreativitása*.

„A jog a legjobb tudományág, mert ezt ismerve bárki lehet belőlem, sehol sem haszontalan.” (középkorú, vidéki férfi)

Mások számára az ügyvédi szakmát – más értelmiségi tevékenységekhez mért - (4) *szabadsága, önállósága* tette vonzóvá.

„Én mindig is lázadó voltam, nem nagyon engedtem, hogy mások mondják meg nekem, mit és hogyan csináljak. (...) Az ügyvéd életét, munkáját a határidők határozzák meg és nem a főnök.” (középkorú, kisvárosi férfi)

Az egyetemi tanulmányok elvégzése csak egy esetben járt a szokásosnál több nehézséggel és lemondással. Ez utóbbi interjúalanynak a tanulás mellett a megélhetés finanszírozásáról is gondoskodnia kellett. Emiatt az érintett válaszádo munka, illetve család mellett szerezte meg jogi végzettségét.

„(...) amikor én jelentkeztem, akkor 12-szeres volt a túljelentkezés. Amikor felvettek, akkor esti tagozatra vettek fel, (...) akkor már dolgoztam.” (középkorú fővárosi nő)

AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS KIHÍVÁSAI, SZUBJEKTÍV NEHÉZSÉGEI

A hivatások gyakorlása során természetesen találkozunk kihívásokkal, *nehézségekkel* is. Az ügyvédekkel készült interjúk alapján az interjúalanyok által szubjektíve érzékelt kihívások, nehézségek négy jelentősebb csoportjával találkoztunk:

A praxis megalapozása, az indulás

Az egyetem befejezését követően az első nehézségekkel elsősorban azok a diákok találkoztak, akiknek családi, rokoni vagy baráti köreiből nem volt olyan személy, aki a jogi területen dolgozott. Jellemzően a saját iroda elindításának komoly nehézségeiről, költségéről és annak magas fenntartási költségeiről számoltak be az ilyen interjúalanyok. Az elindulás fázisában az ügyfélkör kialakítása is sokak számára nehézségekkel járt. Aki ügyfélkörét kapcsolati tőkéje révén nem tudja ajánlások révén kialakítani, hátrányba kerül.

“A pályán az első időszak, ami a legnehezebb. (...) Amíg kiépíti (az ember) a praxist, ügyfélkört, mire megismerik... Orvoshoz is, ügyvédhez is legtöbbször úgy megyünk, hogy valaki ajánl, és ahhoz kell ismeretség, illetve nem baj, ha van egy kis kapcsolati tőke is. Úgy elkezdni az ügyvédi tevékenységet nulláról, hogy ügyfélkört kell kiépíteni, az rengeteg költség.”
(fiatal, nagyvárosi férfi)

Az interjúalanyok elmondása szerint a kezdeti nehézségekhez az is hozzátartozott, hogy egészen a '90-es évekig zárt volt az ügyvédi kamara, így nagyon nehezen lehetett bekerülni. Ma a pályakezdés nehézségei között kiemelkedik a jogi pályák telítettsége, az ügyvédek nagy számából adódó komoly verseny és konkurencia.

“Most rengeteg ügyvéd van, emiatt örült nagy a verseny és a konkurencia.” (fiatal, nagyvárosi férfi)

Szakma-specifikus problémák, nehézségek

A mai kihívások között elsősorban a szakma presztízsének csökkenéséről és a megnövekedett ügyvéd-számmal a piaci lehetőségek csökkenéséről, vagyis az ügyfélkör szűküléséről számoltak be az interjúalanyok. Véleményük szerint az emberek egyre kevésbé fordulnak ügyvédhez problémáikkal, csökkent az ügyfelek bizalma is az ügyvédek iránt. Többen az állampolgárok tudáshiányát emelik ki, akik többnyire nem tudják, hogy mikor kell, mikor érdemes ügyvédhez fordulniuk.

“A lakosság nagyon ritkán fordul ügyvédhez, ugyanis a társadalom nem a tudást helyezi előtérbe, hanem azt, hogy ki és mit tud elintézni. Nem arra kíváncsi egy kliens, hogy mi az igazság. Számára akkor vagyok jó ügyvéd, ha azt mondom, amit ő hallani szeretne. Az is fontos, hogy az ügyfél nem tudja felmérni, elveszítette azt a képességét, vagy inkább nem alakult ki az a fajta tudás, hogy valaki különbséget tudjon tenni egy jó ügyvéd és egy rossz ügyvéd között.” (Középkorú, vidéki férfi)

Az állandó megbízások száma is csökkenő tendenciát mutat. Ezzel párhuzamosan elindult egy árcsökkenési folyamat is. Ennek következtében a színvonalas ügyvédi tevékenységért nem tudnak megfelelő összeget elkölteni. Többen elmondják, hogy az ügyvédek megbízási díja a szabad áras piacon megbeszélés tárgyát képezi. Az árképzést a szabad piacon befolyásolja az ügyvédek magas száma. Versenyhelyzet alakul ki, azonban nem a színvonalas munka irányában, hanem az ügyfelekért. Ennek hatására ma is többnyire a néhány évvel ezelőtti árakon, vagy olcsóbban dolgoznak. Sajátos nehézséget jelent az, hogy az elektronikus kapcsolattartás térnyerésével megjelent az e-mail-en keresztül történő tanácsadás. Ez azzal a hátránnyal jár, hogy az ügyfelek már nem a személyes ügyintézkést részesítik előnyben, hanem az online térben történő tanácsadást. Az interjúalanyok elmondása szerint így sok esetben nem is kerül kiszámlázásra és kifizetésre a munka,

annak ellenére, hogy az ügyvéd ugyanúgy időt szán rá és szaktudásával segíti az ügyfél boldogulását.

“Számítalan ügyfél nagyon szívesen ír e-mailt, ahol kivesézi a problémát. Én alaposan körbejárom a megoldási lehetőségeket, (erről informálok), majd ezután az ügyfél már nem jön el hozzám, és nem fizet.” (Középkorú, fővárosi nő)

Nehezen élik meg az interjúalanyok a szakmán belüli előírások, jogszabályok és gyakorlat folyamatos változását, aminek hatására a tanulás nem fejeződik be az egyetemi évekkel, ügyvédbojtári korszakkal. Nagyon fontos, hogy naprakész tudással rendelkezzenek, évről-évre jönnek ki újabb alkotmánymódosítások, jogszabályok, törvénymódosítások, melyekkel tisztában kell, hogy legyenek. A szakmai tudás bővítésén felül azonban az ügyvédi praxisra vonatkozó technológiai újítások is kihívást jelentenek az interjúalanyok számára.

“De manapság sajátos nehézsége az ügyvédi szakmának az is, hogy minden nagyon gyorsan változik. Azt a titkárnőt például nem tudom átvenni, aki egy olyan kollégával dolgozott eddig együtt, aki most ment nyugdíjba, mert teljesen más technikai rendszerem van, mint a nyugdíjba vonult kollégámnak is.” (Középkorú, kisvárosi férfi)

“A jog az olyan, hogy mindig tanulni kell. Ha valaki leáll, nem olvassa az aktuális jogszabályokat, akkor vége.” (Középkorú, nagyvárosi nő)

Az interjúalanyok szakmai pályafutását vizsgálva különbséget találunk az irodák helyének megválasztása tekintetében. Van olyan ügyvéd, aki a függetlenséget tartja a legfontosabbnak, s egyszemélyes irodát működtet. Van, aki ügyvédi tevékenysége mellett más feladatot is ellát, s ehhez keres irodát. Vannak olyanok, akik egy nagyobb ügyvédi irodában bérelnek maguknak helyiséget. Külön kategóriát jelentenek az ügyvéd családok irodái. Ezek a különbségek önmagukban nem determinálnak egyértelműen definiálható előnyt vagy hátrányt, azonban az interjúalanyok válaszaiból kiderül, hogy egyes esetekben igenis fontos tényező a jövőt illetően, hogy helyileg hol dolgoznak. Különösen az ügyvédi karrier első lépéseinél jelenthet nagyobb előnyt az elmondások alapján, ha valaki egy nagyobb ügyvédi irodában kezdi munkáját.

“Annak idején talán hibát követtem el, hogy nem béreltem irodát egy ügyvédi irodában, mert akkor egymással, ott helyben a kollegiális viszony alapján egymásnak tudtuk volna küldözgetni az ügyfeleket, az ügyeket.”
(Középkorú, fővárosi nő)

Információs technológiák térnyerése az ügyvédi pályán

A XXI. században szinte minden foglalkozásnál elengedhetetlen a számítógép, s az internet használata. Nincs ez másként az ügyvédi hivatásnál sem. Egyre nagyobb teret nyer az elektronikus ügyintézés, dokumentálás, archiválás, kapcsolattartás az interjúalanyok elmondása szerint. A digitális átállás nem csupán időbe telik, hanem megfelelő informatikai háttértudás is szükséges hozzá. Ez utóbbi jelent sok idősebb ügyvéd számára hátrányt a legnagyobb mértékben. Az információs társadalom mai viszonyai között a kutatások szerint³ az X generáció (1965 és 1979 között születettek) és az Y generáció (1980 és 1995 között születettek) tagjai tudnak leginkább alkalmazkodni a technológiai változásokhoz.

Az X generációhoz tartozó ügyvédek használják ugyan a modern technikai eszközöket, de még mindig szívesebben tartanak kapcsolatot, dolgoznak a régebbi, megszokott módszerekkel. Ők már a munkájuk során is kezdik elveszteni azt a biztonságérzetet, amelyet eddigi sikereikkel, tapasztalataikkal kiépítettek maguknak. Az Y generáció pedig már teljesen beleszületett a számítógép és az internet világába, ők magabiztosan használják a technikai vívmányokat munkájuk során is. Az ügyvédi szakmában átalakuló eljárásrend az Y generáció tagjai számára sokkal kevesebb nehézséggel jár, mint egy olyan kollégának, aki az X generációhoz tartozik.

“A hivatásunkban most van egy olyan váltás, ami nagyon érzékenyen érinti az ügyvédi társadalmat, ez pedig az elektronikus kapcsolattartások térnyerése. Nem csak az e-mailezés, hanem fokozatosan egyre bonyolultabb eljárási rend is van kialakulóban, és erre az idősebb generáció képtelen

³ Tari Annamária: Y generáció. Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban. Jaffa Kiadó, Budapest. 2010.

átállni, nem tudnak beruházni sem, mert hiszen milliós értékekben kell számítógépparkot beszerezniük, fenntartaniuk. Ezzel együtt pedig elindul a kontraszelekció is. (...) A másik lényeges dolog pedig az, hogy ugyan ezt meg lehet tanulni, de az idősebb ügyvédi generáció már nem érti meg ezeknek az eszközöknek a működését teljesen.” (Középkorú, vidéki férfi)
“Kétségtelenül vannak rutin részei a munkának, de amit az utóbbi időben nem szeretek, hogy nagyon elment az informatikai irányba. Most már minden elektronikusan megy, és nagyon sokat kell tanulnunk hozzá, nagyon sokat kell gyakorolnunk hozzá. Ez olyan szempontból jó is, mert szelektál, az idősebb ügyvédek, akik nem foglalkoznak informatikával, azok ezeket nem fogják csinálni, és akkor maradnak a fiatalok, meg egy-két olyan öreg, mint én, aki bevállalja, hogy akkor csináljuk.” (Középkorú, nagyvárosi nő)

Ahogy már korábban is említettük, az informatika térnyerésének köszönhetően egyre nagyobb hangsúlyt kap az elektronikus kapcsolattartás, mely az ügyfelek személyes megjelenését is csökkenti az ügyvédi irodákban. Az elvégzett munka, vagyis a jogi tanácskérés és tanácsadás aránya nem csökkent, viszont a tényleges ügyfelek száma csökkenést mutat, hiszen az e-mailen történő megbeszélések többnyire nem kerülnek kiszámlázásra.

A szakmai kapcsolatok megítélésének különbségei

Az ügyvédi szakmán belül fellelhető szakmai kapcsolatok mintázata különbségeket mutat, mely önmagában nem feltétlen jelent problémát, de van, aki számára azonban mégis. Az ügyvédi praxis típusától, vagyis attól függően, hogy valaki egyszemélyes irodában, vagy nagyobb ügyvédi irodában, esetleg családi vállalkozásban dolgozik, találkozhatunk eltérésekkel, melyek kihatással vannak az ügyvédi munka minőségére, s a szakmai kapcsolatok alakulására. Esetenként a munkabeli rivalizálás, bizalmatlanság a szakmai kapcsolatok rovására mehet. Ezt főként azoknál az interjúalanyoknál tapasztaltuk, akik egyszemélyes ügyvédi irodát vezetnek, és minimális szakmai kapcsolatot ápolnak ügyvéd-kollégákkal. A kollegiális viszony a

családi ügyvédi irodákban természetesen más mintázatot mutat, jellemzően a szakmai bizalom a családi bizalomnak köszönhetően erős.

“Munkamegosztás más ügyvédekkel, ügyvédi irodákkal az én praxisomban nincs. Általános ügyvédek vagyunk, amíg a férjem élt, a férjemmel és a fiammal egy irodában dolgoztunk, jelenleg a fiammal dolgozom együtt. (...) Ez nem azt jelenti, hogy más ügyvédekkel, irodákkal nincs szakmai kapcsolatunk. A szakmai kapcsolatok tartására számos lehetőség van, az ügyenkénti konzultáció, az Ügyvédi Kamara által kezdeményezett konferenciák, új törvények megjelenése előtti felkérési szakmai véleményezés, vagy a törvények gyakorlati értelmezésének szakmai vitája.” (Idős, nagyvárosi nő)

A családi szakmai kötelék ritkább, gyakoribb a szakmai és baráti kötelék, kapcsolat.

“Olyan kapcsolataim vannak, amelyek közül egyiket sem ápolom napi szinten. (...) Van baráti köröm, és van az ügyvédek között is olyan köröm, akikkel jóban vagyok. De nem ők azok, akikkel összejárok. Viszont ha van valamilyen kamarai vagy szakmai rendezvény, akkor velük vagyok együtt.” (Középkorú, nagyvárosi nő)

„Egyrészt az ügyvédek egy részénél, a fiatalabb generációnál az ügyfelek nagy része barát. Barátból lett ügyfél, vagy ügyfélből lett barát.” (Középkorú, vidéki férfi)

Disszonáns jelenséggel is találkozhatunk, amikor a szakmai beszélgetések, ügyvédi kapcsolattartás hiánya az egyszemélyes ügyvédi irodát vezetőknél a szakmai elmagányosodásához vezet.

“Nem, nincs kivel konzultálni. De kellene, hogy legyen. (...) Az ügyvédi szakma nagyon elmagányosodott.” (Középkorú, fővárosi nő)

Gyermekvállalás az ügyvédek körében

Az interjúalanyok közül a többség már családot alapított. Életkori sajátosságait tekintve találkoztunk olyanokkal, akiknek már felnőtt gyermekeik vannak, és esetükben már megtörtént a pályaválasztás. Míg

a többiekénél általános iskolás vagy óvodás korú gyermekek vannak a családban. Három család esetében beszélhetünk arról, hogy a gyermekek már elhagyták a szülői házat. A családokban jellemzően minden utód diplomát szerzett, sőt két családban egy-egy gyermek már az ügyvédi hivatást gyakorolja.

Mindegyik válaszadó fontosnak tartotta, hogy gyermekeik magas színvonalú oktatásban részesüljenek. Kiemelt figyelmet szenteltek a szülők annak, hogy gyermekeik neves iskolákba járjanak, különórákon (zenei, idegen nyelvi és sportfoglalkozások) vegyenek részt már óvodás koruktól kezdve, illetve lehetőség esetén, külföldi tanulmányokat (is) végezzenek. A gyermekek pályaválasztását egyik szülő sem irányította direkt módon, csupán a családi mintakövetés hangsúlya figyelhető meg elmondásaik szerint.

„A férjemmel az volt az álláspontunk, hogy ne erőltessük a gyermekeink pályaválasztását. Nekik kell eldönteni. (...) De titokban reméltük, hogy legalább az egyikük követi a családi hagyományt (...)” (Idős, nagyvárosi nő)

Családi és ügyvédi hivatás összeegyeztetése

A gyermekvállalás és a karrierépítés összeegyeztetésének nehézsége több interjúban is felmerült. A válaszadók többsége szülő, az ő esetükben jelentős probléma a munkaidő és a magánélet szétválasztása, ami számukra elengedhetetlen a családi élet minősége szempontjából.

„Két telefont használok. (...) a munkahelyi telefont péntek délutántól hétfő reggelig kikapcsolva tartom. (középkorú, nagyvárosi férfi)

„Azt mondta [a felesége], hogy nálunk akkor lesz gyerek, hogyha én este 6 órakor kikapcsolom a telefont, és én még nem kapcsoltam ki a telefonomat.” (középkorú, vidéki férfi)

A szülői szerepek teljesítésének kérdésével összefüggésben az édesapák és az édesanyák eltérő problémákról számoltak be. Az egyik ügyvédnő életpályájából az derül ki, hogy szakmai választásait, döntéseit sok esetben a

gyermekneveléssel történő összeegyeztethetőség motiválta. A családapák viszont a munkával töltött idő hossza miatt a gyermekneveléssel kapcsolatos feladatvállalásból történő kényszerű kiszorulásukat említették.

„Amíg nyolc órában dolgoztam egy cégnél, addig viszonylag tervezhető volt az élet, de miután elkezdtem az ügyvédkedést, ott gyakran délutánra és estére esik a munka. Sokszor volt olyan, hogy nem tudtuk, ki menjen a gyerekekért. (...) Ilyen szempontból nem annyira ideális nőnek ügyvédeknek lenni, mert ez inkább délutáni, esti elfoglaltság.” (középkorú, nagyvárosi nő), *„Azt kell mondjam, hogy míg ilyen kicsik, az iskolai munka ellenőrzése, az együtt tanulás feladata a feleségem vállalt nyomja, hiszen hétköznapiokon bizony sokszor csak estefele érek haza.”* (középkorú nagyvárosi férfi)

A családi munkamegosztás szempontjából előnyös lehet a hasonlóképpen ügyvédi munkát végző közvetlen rokon. Az esetek megbeszélése, az egyes munkafeladatok és ügyfelek egymásnak történő átadása, vagy a közösen tervezhető időbeosztás mind praktikusnak bizonyul az elmondások alapján.

„Miután ő ugyancsak ügyvéd volt (a férj), megismerkedésünktől kezdve együtt képviseltük az ügyfeleket, egészen a négy évvel ezelőtt bekövetkezett haláláig. (...) egy irodában dolgozunk (a gyermekével), az ügyeket megbeszéljük, és ha az ügyfél egyetért, akkor a fiam átveszi a képviselést.” (középkorú nagyvárosi nő)

A családalapítás idejének általános kitolódása az ügyvédekre is jellemző. Az egyik interjúalany – aki a gyermekvállalást jelenlegi élethelyzetében nem látja lehetségesnek – az elhalasztott gyermekvállalást az egzisztencia és a szakmai pályafutás építésének elsőbbségével magyarázza.

„Nem lehet még most sem egzisztenciális okokból összeegyeztetni a családot és a hivatást. Akinek van családja, az a hivatást nem tudja gyakorolni. (...) A legjobban szeretem, és tisztellem azokat a volt évfolyamtársnőimet, akik gyereket vállaltak, de azt is látom, hogy ők már nem képesek arra, hogy maximálisan visszailleszkedjenek a mai kornak az aktuális jogi problémáiba, ahol öt perc alatt kell megoldásokat hozni.” (középkorú, vidéki férfi)

ZÁRÓ GONDOLATOK

Az ügyvédtársadalom tagjai – kis kivételtől eltérően – meglehetősen egységes, művelt középosztályi szülői háttérrel, ám eltérő gyermekkori körülményekkel rendelkeztek. Eltérő nehézségekkel indultak el szakmai pályájukon. Azok az ügyvédek, akiknek felmenői között, ismeretségi körében volt jogász végzettségű, könnyebb indulásról számoltak be, míg a többieknek nehezebb volt a praxis kiépítése megfelelő szakmai kapcsolati háló hiányában.

Bár az ügyvédek pályájuk kezdetén eltérő nehézségekkel találták magukat szembe, az idő elteltével, a praxis kiépítését követően már árnyaltabbá váltak a kezdeti különbségek, és a többségnek hasonló nehézségekkel kellett megküzdeniük. Az ügyvédi társadalom tömegesedése, a magas kamarai létszám egységesen mind élesebb versenyhelyzetet teremtett, ennek következtében a megbízási díjak stagnálása figyelhető meg.

A XXI. századi információs társadalom újításai az ügyvédi hivatást sem kerülik el, a munkafolyamatok egyre inkább a számítógéphez és az internethez kötődnek. Ennek a folyamatnak az idősebb generáció tagjai egyértelműen a vesztesei, hiszen az ő szakmai tudásuk, tapasztalatuk alacsonyabbra értékelődik azáltal, hogy az informatikai eszközök használatát nem tudják kellőképp elsajátítani, illetve a fiatalokhoz hasonló dinamikával használni.

A weberi értelemben vett hivatástudat érvényesül az ügyvédeknel, azonban eközben családi kötelezettségeik teljesítése szenved csorbát. Ebből a szempontból két eltérő típust különböztethetünk meg: Az egyik csoportba azok az ügyvédek tartoznak, akik annyira elkötelezettek hivatásuk iránt, hogy esetükben elmarad, vagy nagyon kitolódik a gyermekvállalás ideje, így a már kiépített praxisukat sem tudják a fiatalabb generációnak átörökíteni. A másik csoportba azok tartoznak, akik alapítottak családot, vállaltak gyerekeket, de a családon belüli szerepeknek nehezen tudnak megfelelni.